

УДК 37.091.3:81'373.7]:821.0(100)(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-36>

Леся ПОЛІЩУК,
orcid.org/0000-0002-2582-4765
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри слов'янських мов та зарубіжної літератури
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) polishchuklesia46@gmail.com

СВОЄРІДНІСТЬ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З УРОКАМИ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність поставленої в статті проблеми характеризується слабкою розробкою продуктивної методики навчання фразеологічних одиниць, що дає право успішно та вичерпно їх опанувати. Крім того, приділено увагу урокам позакласного читання як інструменту навчання фразеологічних одиниць. Стаття має на меті репрезентувати сукупний огляд застосування творів зарубіжної літератури у ході вивчення фразеологічних одиниць, а також установити та обґрунтувати продуктивність цього вивчення у рамках уроків позакласного читання. Фундаментальними методами є аналіз наукових праць, практичні та експериментальні дані, експериментальний метод. Стаття умотивовує деякі актуальні питання використання зарубіжної літератури у процесі вивчення фразеологізмів у школі. Розкриває та з'ясовує прерогативи літературного дослідження на уроках позакласного читання та вказує на деякі головні миті в організаційній роботі. Публікація торкається основних першорядних моментів опанування фразеологізмами та висвітлює деякі тактики, спрямовані на покращення знань учнів у сфері фразеології. Охоплює інформацію про успішне та вдале виконання вправ на визначення фразеологічних одиниць під час використання творів зарубіжної літератури.

Розуміння фразеологізмів та правильне їх уживання робить наше мовлення багатим, яскравим й своєрідним, тому важливу роль має вивчення фразеології для покращення мовної майстерності людини, для підвищення мовної культури.

Сучасні вчителі мають можливість вибирати різноманітні методи і прийоми навчання мови. Використання зарубіжної літератури підвищує ефективність роботи, робить уроки незвичайними та такими, що запам'ятовуються.

Сучасність продиктовує інноваційні вимоги в галузі освіти України. Тому освіта повинна досить жваво відповісти на всі зміни, які відбуваються у суспільстві. Вчитель повинен генерувати й формувати індивіда, збагаченого гуманістичними ідеалами і міркуваннями, властивими певній етнокультурі.

Ключові слова: навчання, літературне читання, індивідуальне читання, фразеологія підрозділ, комплекс вправ, позакласне читання, додаткове читання.

Lesia POLISHCHUK,
orcid.org/0000-0002-2582-4765
Candidate of Philological Science,
Senior Lecturer at the Department of Slavic Languages and Foreign Literature
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) polishchuklesia46@gmail.com

THE RELATIONSHIP BETWEEN MODERN METHODS OF STUDYING PHRASEOLOGY AND EXTRACURRICULAR FOREIGN LITERATURE READING LESSONS

The lack of a productive method of teaching phraseological units that provides the right to successfully and comprehensively master them typifies the article's relevance. In addition, attention is paid to extracurricular reading lessons as a tool for teaching phraseological units. The article aims to represent a comprehensive overview of the use of foreign literary works in studying phraseological units. Establish and justify the productivity of this study within the framework of extracurricular reading lessons. The fundamental methods are the analysis of scientific papers, practical and experimental data, and the experimental method. The article discusses some current issues concerning the use of foreign literature in studying phraseology at school, reveals and clarifies the prerogatives of literary research in extracurricular reading lessons, and points to some key moments in organizational work. The publication touches on the main primary points of mastering phraseology and highlights some tactics aimed at improving students' knowledge of

phraseology, including information on the successful performance of exercises to determine phraseological units when using foreign literary works.

Understanding idioms and their correct use makes our speech rich, bright, and original. Therefore, the study of phraseology plays an important role in improving a person's language skills and language culture.

Modern teachers choose various methods and techniques for language learning. Using foreign literature increases work efficiency and makes lessons unusual and memorable.

Modernity dictates innovative requirements in Ukrainian education. That is why education should respond quickly to all the changes taking place in society. The teacher must generate and form an individual enriched with humanistic ideals and considerations characteristic of a certain ethnocultural context.

Key words: *the study, literary reading, individual reading, phraseology unit, set of exercises, extracurricular reading, and additional reading.*

Постановка проблеми. Питанню використання зарубіжної літератури в процесі навчання фразеології приділяється недостатньо уваги. Ефективність застосування автентичного літературного тексту, який може слугувати підтримкою в освоєнні фразеологічних одиниць повністю не вивчені та не перевірені. Таким чином, відсутність теоретичної та практичної складової даної методики є досить важливим аспектом.

Актуальність дослідження полягає у пошуку ефективних методів, прийомів і способів вивчення мови. Мова стає все більш важливою в контексті сучасної освіти. На нашу думку, одним із найефективніших методів навчання фразеології у шкільному курсі можна по праву вважати використання творів зарубіжної літератури.

Завдання дослідження полягає в тому, щоб відповісти на питання: як ефективно навчати учнів фразеології за допомогою зарубіжної літератури в рамках уроків позакласного читання.

Обґрунтування цілого дослідження серед учнів продиктовано, по-перше, фактом, що фразеологічні одиниці чітко відображають національну самосвідомість, культуру та уклад життя, тобто мають високу міжкультурну цінність (цим продиктовано соціокультурний аспект процесу засвоєння фразеологізмів). Вивчення фразеології викликає емоційний відгук, значно підсилює інтерес і підвищує мотивацію до мовної діяльності та до предмета в цілому (цим зумовлений процес засвоєння фразеологізмів). Використання нефразеологічного синоніма не здатне компенсувати недоліки у вивченні фразеології (цим продиктована комунікативна сторона процесу засвоєння фразеологізмів).

По-друге, ми вважаємо, що організація найкращого вивчення фразеологізмів буде на основі зарубіжної літератури. Літературне читання є відображенням історії, традиції, менталітету та ідентичності того чи іншого народу. Читання зарубіжної літератури збагачує словниковий запас учнів, розширює знання про фразеологізми та усталені вислови. Мова художньої літератури

має особливу образність, виразність. Вона чудово відображає особливості людей світосприйняття та реалії часу певних суспільних верств. Крім того, певна частина письмових творів сприяє активізації інтересу учнів і значно підвищує їх емоційну реакцію.

Практичне значення дослідження даної проблеми полягає в обґрунтуванні доцільності використання зарубіжної художньої літератури в навчальному процесі за допомогою педагогічного експерименту та у створенні таких умов, за яких організація уроків сприяла б підвищенню ефективності навчання фразеологічних одиниць.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми вивчення фразеологізмів і роль читання зарубіжної літератури на уроках мови знайшли відображення у творах сучасних методистів та дослідників: Н. А. Селіванової (2016), М. В. Куб'ятка (2014) та ін. Наприклад, за даними Н. А. Селіванової (1991) у процесі вивчення мови при залученні творів зарубіжної літератури, автентичний літературний текст допомагає учням розвивати та практикувати багато мовних навичок, сприяють розвитку лінгвістичної компетенції, знайомить учнів зі специфікою іншомовної культури та збагачує своє культурне походження. Читання дає «...можливість оволодіти великою кількістю мовних закономірностей (граматичних структур і лексичних сполучень) які проходять через сприйняття учнів», з метою формування мовленнєвих моделей мовного та мовленнєвого матеріалу (Селіванова, 2016: 63). Тому читання зарубіжної літератури доцільне для учнів, воно має бути невід'ємною, рівноправною складовою педагогічного процесу.

Виклад основного матеріалу. Традиційне навчання фразеологізмів є процесом, дуже схожим на навчання нефразеологічної лексики. Однак, беручи до уваги їх характеристику, форму, структуру і значення значно більш конкретніше вивчення слід проводити при викладанні фразеологічних одиниць. Отже, пропонуючи учням опрацювати фразеологізм у складі роботи з зарубіжною

літературою ми маємо на увазі не відокремлене, а контекстуальне вивчення, коли вони гармонійно сплітаються між собою та літературним текстом: По-перше, це значно полегшує учням розуміння фраз і самі вирази. По-друге, це долає труднощі, пов'язані зі створенням натурального контексту для їх впровадження та практики. Фразеологічні одиниці подано в контексті, де знаходиться відповідність між ідіомами та ситуаціями їх вживання які визначено письменником. Це усуває основну складність засвоєння таких одиниць – контекстуальність.

Можна сказати, що ознайомлення та подальша робота з фразеологізмами на основі зарубіжної художньої літератури дає учням картину про функціонування фразеологізмів і зворотів чужої живої мови, про доречність їх використання та стилістичне забарвлення, оскільки літературне читання дає величезну різноманітність образів, ситуацій і обставин. Запропонувати учням опрацювати зарубіжні художні тексти можна в рамках додаткового читання, а власне на уроках позакласного читання. Під додатковим читанням ми маємо на увазі обов'язкове для всіх учнів, прикріплене у підручнику, постійне читання літератури з метою одержання інформації, збільшення словникового запасу та розвитком навичок розмовної мови. Такі уроки, перш за все, дають змогу вчителю урізноманітнити та покращити програму, відійти від звичайного ходу уроків. По-друге, вони сприяють розвиткові умінь і потреб учнів у читанні творів зарубіжної літератури.

Виділяють 4 типи природності вживання фразеологізмів які характерні для літературного читання: 1. Фразеологізми природно звучать в авторській оповіді, де вони відповідають стилю і змісту. 2. Фразеологізми природно звучать у мовленні героїв. 3. Фразеологічні одиниці звучать природно, оскільки відповідають певному суспільству, часі і обставинам. 4. Натуральність, пов'язана з кількістю використання. М. Балакірева визнає, що у рамках індивідуального читання, учні мають можливість висловити свою думку та оцінити художню роботу, персонажів, ситуацію (Балакірева, 2013: 10). Уроки позакласного читання формують самостійне ставлення до навколишнього світу, розвивають творче мислення та гуманістичні ціннісні. Н. Бичкова констатує, що «в процесі навчання фразеології індивідуальне читання також має такі переваги: 1. Природне спілкування. 2. Вираження емоційно-оцінного ставлення до прочитаного, складає можливе природно мотивоване використання фразеологічних одиниць. 3. Обговорювані на уроці теми

додаткового читання є проблемними, сприяють спонтанному використанню фразеологізмів під час бесіди» (Бичкова, 2010: 19).

Важливо, що комунікація на уроці буде ефективною лише тоді, коли вона буде раціонально організованою, що включає вікові особливості учнів, особисту орієнтацію та особливість предмета. В. Фадеєв говорить, що одним із завдань учителя є пошук адекватної та розумної літератури. Тексти мають бути зрозумілими та відповідати віку учнів, розумові та їх здібностям. Крім того, обрана література повинна слідувати інтересам учнів і відповідати конкретній ситуації (Фадеєв, 2019: 28). З огляду на це, літературні тексти також повинні пропонувати: 1) яскравий і цікавий сюжет; 2) емоційність викладу матеріалу; 3) тематичну близькість предмета до життєвого досвіду учнів і їх інтересів; 4) можливість організації захоплюючих бесід і дебатів на основі суперечливих суджень учнів; 5) можливість проведення різноманітних ситуаційних перетворень субстанції тексту або уривка; 6) мати виховне значення (Фадеєв, 2019: 31). Крім того, є кілька особливих вимог: текст повинен бути насичений фразеологізмами, причому які рівномірно розподілені по всьому тексту; вживання фразеологізмів у мовленні персонажів має бути доречним і природним.

Ще одну суттєву точку зору на результативність і успішність уроків в позакласного читання запропонувала З. Клічникова. Вона стверджує, що учитель зобов'язаний скласти найбільш ефективні вправи для розвитку навичок та здібностей учнів. Причому перед початком роботи з підбраною літературою вчителю слід враховувати готовність учнів до читання самого тексту (Клічникова, 1983: 202).

З. Клічникова підкреслює, що робота над художнім текстом повинна здійснюватися систематично (Клічникова, 1983: 121). Зазвичай у роботі виділяють 3 етапи читання: передтекстовий етап – мотивація серед учнів, зниження потенціалу мовні та мовленнєві труднощі. Наступним етапом є власне етап читання як процес отримання текстового етапу, післятекстовий етап. Є кілька цілей які встановлено на передтекстовому етапі, наприклад: визначити мовленнєве завдання для першого читання тексту, створити з тексту необхідну інформацію. На цьому етапі мета вчителя полягає в тому, щоб контролювати рівень сформованості мовних і мовленнєвих навичок та заохочувати їх подальший розвиток. Післятекстовий етап використовується як опора для розробки навичок усного та писемного мовлення. Розмови та обговорення тексту неминучі компоненти у процесу

читання на цьому етапі. Важливо пам'ятати, що бесіди також повинні включати обговорення того, чому була використана та чи інша ідіома автора, яку функцію він виконує, яка його емоційна складова і значення, як він трансформує зміст висловлювання тощо.

Учитель має пам'ятати, що успіх використання зарубіжної літератури значною мірою залежить від правильного добору лексики та фразеології. Найбільш важливими критеріями відбору є автентичність фразеологізмів та їх частота вживання в природній мові. Мета вчителя – виявити труднощі, які виникають в учнів у процесі навчання читання, що означає, що вчитель повинен бути готовий дати все необхідне пояснення лексики та фразеології, коли учні відчувають збентеження.

У цьому дослідженні ми проводили експериментальну роботу на базі середньої школи № 12 міста Умані у 10 класі. Основна мета всього експерименту – визначити рівень засвоєння фразеологізмів після уроків додаткового читання та роботи над фразеологічним матеріалом у тексті. Методичний експеримент включає три етапи: діагностичний, формуючий, контрольний.

До експериментальної групи увійшло 18 осіб, до контрольної 17 осіб. Предметом дослідження є рівень знання фразеологічних одиниць цільового призначення мови на цьому періоді навчання. На діагностичному етапі експерименту в обох групах було проведено письмове тестування з метою виявлення початкових знань про фразеологізми у школярів. Результати тесту виявили, що загальний рівень знань в обох групах приблизно однаковий.

Метою другого етапу було збагачення словникового запасу учнів в експериментальній групі з ідіомами, сталими фразами за допомогою уроків додаткового читання та комплексу розроблених вправ.

Контрольний етап мав на меті, на етапі формування в обох групах, визначити рівень знань учнів із фразеології. Дані отримані за допомогою методу: теоретичного (аналіз психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, методика навчання лексичних одиниць і, зокрема, фразеологізмів, аналіз творів, методика навчання самостійного читання та порівняння педагогічного досвіду, аналіз термінології); емпіричний (педагогічне спостереження, тестування, співбесіда, педагогічний експеримент); експериментальні (підсумкові оцінки, організація та проведення формувального експерименту); статистичні (математична обробка і оцінка результатів, отриманих під час експерименту).

Методика викладання фразеології в школі робить акцент на засвоєнні фразеологічних час-

тин книжної мови в культурі дискурсу, яка називається фразеодидактикою. Шляхом створення методично організованого процесу навчання розглядається формування так званого фразеологічного фонду культури дискурсу в особистісний розвиток учня з урахуванням двох аспектів: об'єктивний – культивований опис і навчання, і суб'єктивний – емоційний, залучення та оцінювання (Куб'ятко, Арік, 2014: 58). Обговорюючи методику навчання фразеології деякі вчителі досі дискутують, чи варто вивчати фразеологію у школі чи ні, але головне, як її вивчати. Ми повністю згодні з тим, що викладаючи фразеологічну частину в навчанні книжної мови ми підвищуємо культуру мовлення наших учнів.

Робота у процесі над фразеологізмами певної книги та комплексу вправ в рамках експерименту, підтвердили ефективність використання зарубіжного літературного прочитання. Основною метою експерименту є виявлення рівня оволодіння фразеологізмами після курсу уроків позакласного читання.

Методичний експеримент включає три етапи: діагностичний, формувальний, контрольний. Підвищити рівень вдалого відпрацювання та закріплення фразеологізмів вчитель повинен використовувати комплекс ефективних вправ і заходів. З нашої точки зору, поділ вправ на: мовні вправи, відносно-мовленнєві вправи та мовленнєві вправи є оптимальним.

Для проведення етапу формування ми розробили комплекс вправ за мотивами роману Сьюзен Коллінз «Голодні ігри». Вони включали:

- мовні вправи: на розрізнення значення фразеологічних одиниць, наприклад, для зв'язку ідіоми і значення (бути на вухах – уважно слухати; закривати очі – не помічати); при виявленні помилок у значенні або формі фразеологізмів (в середині в іншому місці, на порозі смерті); на сполучні частини прислів'я (тримати, котити, боятися, обертається, брати собі, діставати великий палець – геть з розуму, око на кого); на підбір синонімів (притримати язика за зубами – тримати язик за зубами; налякати на смерть – налякати когось), антоніми (знайти це в своєму серці – робити щось, жовтіти – боятися та інші);

- релятивно-мовленнєві вправи: на складання речень зі слів і словосполучень (відчайдушна, її кар'єра); на написання діалогів за заданою ситуацією; про кращий переклад речення, уривка чи абзацу тощо;

- мовленнєві вправи: на написання рефератів і міні-есе на задану тему.

Враховуючи словниковий запас учнів щодо володіння знаннями про фразеологію, ми також

запровадили послідовну систему формування відповідних умінь і навичок: 1 етап – початкова презентація та семантизація фразеологічних одиниць; 2 етап – формування навичок роботи з фразеологізмами та застосування їх на практиці; 3 етап – узагальнення знань, умінь і навичок; 4 етап – розвиток мовленнєвих навичок вживання фразеологізмів у процесі побудови мовленнєвих висловлювань, пошук фразеологізмів, які підходять для певних ситуацій.

На першому етапі ми використовували різні техніки, спрямовані на інтерпретацію сенсу фразеологічних одиниць, спираючись на мову та чіткість мовлення, вивчення вживання фразеологізмів в контексті та в різних мовленнєвих ситуаціях. На другому етапі експерименту підтримувалася автоматизація навичок шляхом семантичного аналізу фразеологічного значення та комунікативної ролі даного ідіома в певних ситуаціях, а також за допомогою синонімів/антонімів. На етапі формування навичок ми використовували різні вправи, наприклад, заповнення пропусків, знаходження помилок у значенні чи конструкції заданого фразеологізму, зіставлення з частин ідіом, складання коротких діалогів, заміна слів відповідними фразеологічними одиницями, заповнення відсутніх частин тощо. Прийоми, які використовуються на четвертому етапі, мають переважно комунікативний характер. Виконання таких завдань може служити показником сформованості навичок. Вони містять опис заданих ситуацій, непідготовлені діалоги, спонукальні характеристики подій, людей і написання міні-есе з використанням заданих ідіом.

Навчання на етапі формування включало також контекстні завдання. Ці завдання припустимо вживання фразеологізмів в ході бесіди про літературний твір (завдання на переказ змісту, завдання пов'язані з інтерпретацією почуттів і міжособистісних стосунків персонажів, завдання на складання образної характеристики персонажів тощо). Також варто зазначити, що чудово підійдуть різноманітні рольові та асоціативні ігри у роботі з фразеологізмами. Для цього потрібно використовувати комбінацію типів завдань: словникові завдання; контекстні завдання; творчі завдання; завдання для набуття навичок перекладу.

На етапі формування ми також розробили певну класифікацію вивчення фразеологічних одиниць. Фразеологізми були розділені відповідно до наступних пунктів:

1) зображення персонажа (не годиться тримати свічку комусь);

- 2) поведінка персонажа (триматися при собі);
- 3) дії персонажа відносно інших персонажів (слідкувати хтось);
- 4) почуття, стани, реакції (боятися розуму);
- 5) окремі вчинки персонажа або його діяльність загалом (заплющити очі на...);
- 6) характеристика місця, розташування (в середині ніде);
- 7) оцінка ситуації, актуальності (менше з двох зол).

Після обробки даних на контрольному етапі експерименту виявлено, що рівень засвоєння фразеологізмів і виразів в експериментальній групі була значно вищою, ніж у контрольній. В експериментальній групі майже половина групи отримала відмінну оцінку 44%, тоді як у контрольній групі цього рівня досягли лише 12% учнів. Крім того, 39% учнів експериментальної групи отримали гарну оцінку, тоді як такого ж результату в контрольній групі досягли 41% дітей. Більше третини 41% у контрольній групі отримали задовільну оцінку, тоді коли інша група отримала цей результат лише у 17%.

Висновок. Таким чином, можна зробити висновок, що рівень оволодіння фразеологією в експериментальній групі значно збільшився за рахунок ряду уроків додаткового читання та виконання ряду мовних і мовленнєвих вправ. Під час спостереження за експериментальною групою протягом усього експерименту та за результатами контрольного етапу ми виявили, що наприкінці етапу формування більшість учнів почали використовувати ідіоми активно й ініціативніше виступати в усному мовленні під час обговорення прочитаного матеріалу, що є одним із основних показників ефективності вивчення фразеологізмів.

Крім того, можна сказати, що з точки зору формування лінгвістичної компетентності в учнів відбулося: 1) підвищення обізнаності про цінність фразеологізмів; 2) розвинене вміння відрізнити ідіом від вільного сполучення слів або фрази. З точки зору розвитку мовленнєвої компетенції учнів: 1) збільшилося використання фразеологічних одиниць у мовленні; 2) отримали краще розуміння значення ідіом інших текстах. З точки зору формування соціокультурної компетентності учнів підвищилася здатність виділяти емотивний компонент фразеологічних одиниць в текстах.

Експериментально доведено, що вивчення текстів зарубіжної літератури сприяє кращому засвоєнню учнями фразеології. Системна робота зі світовим літературним матеріалом допомагає забезпечити вищу здатність учнів запам'ятовувати і розуміти фразеологізми, правильно вживати їх у

своєму мовленні. Застосування фразеологічних одиниць у сучасному суспільстві має важливе комунікативне значення. Фразеологічний матеріал служить надійним засобом мислення, спонукає говоріння, аудіювання та читання.

Вчителі повинні пам'ятати, що головна проблема, з якою стикаються учні в школах – їх бідний словниковий запас. Саме бідність словникового запасу ускладнює їм завдання. Їм важко висловлюватися, розуміти значення та складові функції фразеологізмів. Тому сприятливе середовище, уроки додаткового читання з цікавим і захоплюючим змістом, вправами вирішать цю проблему, як і

показали результати нашого дослідження. Можна констатувати, що мета та завдання дослідження, в їх спробі надати загального огляду ефективності використання творів зарубіжної літератури під час вивчення фразеології досягнута.

У цій роботі доведено, що використання текстів зарубіжної літератури при вивченні фразеологічних одиниць показує високий результат знань, умінь і навичок учнів. Сучасні вчителі мають можливість вибирати різноманітні методи і прийоми навчання мови. Використання зарубіжної літератури підвищує ефективність роботи, робить уроки незвичайними та такими, що запам'ятовуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балакірева В. А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до організації самостійної навчальної роботи школярів. *Вісник Черкаського університету : наук. журн. Серія Педагогіка*. Черкаси, 2013. № 40. С. 8–11.
2. Бичкова Н. А. Навчання читання автентичних текстів лінгвокраїнознавчого змісту. *Зарубіжна література в школах України*. 2010. № 1. С. 18–24.
3. Клічницька З. І. Психологічні особливості навчання читання іноземною мовою : посібник для вчителя. 2-е вид., допов. і переробл. Київ : Ленвіт, 1983. 208 с.
4. Куб'ятко М., Арік Р. Порівняння впливу гендерної змінної на шляху становлення до професії вчителя за моделлю випадкових і фіксованих ефектів: мета-аналіз. *Навчальний процес: міжнародний журнал*. 2014. № 3(1–2). С. 52–64.
5. Селіванова Н. А. Літературно-країнознавчий підхід до відбору текстів для домашнього читання. *Зарубіжна література в школах України*. 2016. № 2. С. 61–64.
6. Фадєєв В. М. Домашнє читання в старших класах, його організація і прийоми контролю. *Зарубіжна література в школах України*. 2019. № 7–8. С. 28–30.

REFERENCES

1. Balakirieva V. A. Pedagogichni umovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv do orhanizatsii samostiinoi navchalnoi roboty shkoliariv. [Pedagogical conditions for the preparation of future teachers for the organization of independent educational work of schoolchildren]. *Bulletin of Cherkasy University: Science. journal Series Pedagogy*, 2013, Nr 40, pp. 8–11 [in Ukrainian].
2. Bychkova N. A. Navchannia chytannia avtentychnykh tekstiv lnhvokrainoznavchoho zmistu. [Learning to read authentic texts of linguistic and regional studies content]. *Foreign literature in Ukrainian schools*, 2010, Nr 1, pp. 18–24 [in Ukrainian].
3. Klichnyhova Z. I. Psykholohichni osoblyvosti navchannia chytannia inozemnoiu movoiu. [Psychological features of learning to read in a foreign language]. *Teacher's guide. 2nd ed., supplement. and processing*, 1983, 208 p. [in Ukrainian].
4. Kubiatio M., Arik R. Porivniannia vplyvu hendernoї zminnoi na chliakhu stanovlennia do profesii vchytelia za modelliu vypadkovykh I fiksovanykh efektyv: meta-analiz. [Comparison of the influence of the gender variable on the path of becoming a teacher according to the random and fixed effects model: a meta-analysis]. *Educational process: an international journal*, 2014, Nr 3(1–2), pp. 52–64 [in Ukrainian].
5. Selivanova N. A. Literaturno-kraieznachnyi pidkhid do vidboru tekstiv dlia domashnoho chytannia. [Literary and local studies approach to the selection of texts for home reading]. *Foreign literature in Ukrainian schools*, 2016, Nr 2, pp. 61–64 [in Ukrainian].
6. Fadiev V. M. Domashnie chytannia v starshykh klasakh, yoho orhanizatsiia i pryioomy kontroliu. [Home reading in senior classes, its organization and methods of control]. *Foreign literature in Ukrainian schools*, 2019, Nr 7–8, pp. 28–30 [in Ukrainian].